

◆◆◆ KÖZLEMÉNYEK

◆◆◆ NEMES GÁBOR

„Rómát látni és meghalni”

Osgyáni Bakos György esztergomi kanonok végrendelete, 1508*

Ha átböngésszük a római magyar kutatások történetét,¹ akkor nem sok adatot találunk arra vonatkozóan, hogy az Archivio Storico Capitolinóban hazánk történészei kutatásokat folytattak volna. Borsa Iván 1984-ben így foglalta össze e levéltárban tett látogatását:

Amikor egyszeri megbeszélés erejéig meglátogattam az Archivio Capitolino di Romát (Róma város 1870 utáni iratanyagát és római közjegyzők 17. századig visszamenő köteteit őrzi), a kutatóterem előtt egy állandó jellegű tábla állt completo felirattal, így jelzik az autóbuszokon is, ha több utast nem tud felvenni. A kutatóteremnek valóban mind a 16 kutatói széke foglalt volt. Ilyen „telt házat” másutt nem láttam.²

Lakatos Bálint 2010-ben Lászlai János római magyar gyóntató végrendeletét keresve nézett át itt egy kötetet,³ míg Péterfi Bence az Orsini-levéltárban talált Árpád-házi Margit szentté avatásával kapcsolatban addig ismeretlen dokumentumokat.⁴ Pedig ennek az archívumnak, és különösen az itt őrzött becses közjegyzői levéltárnak, az Archivio Notarile Generale Urbanónak

* A kézirat a HUN-REN–PPKE–PTE Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoport keretében készült. Kutatásomat tanácsaikkal, észrevételeikkel C. Tóth Norbert, Neumann Tibor, Skorka Renáta és Tuhári Attila segítették, köszönet érte!

¹ TUSOR Péter, *Monumenta és Collectanea. Magyar történeti kutatások a Vatikánban (1881–2021)* (Collectanea Vaticana Hungariae I/20) (Budapest – Róma, Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoport, 2022).

² BORSA Iván, *Három hónap római levéltárak kutatótermében*, in *Levéltári Szemle* (1985) 2/89.

³ Lakatos Bálint szóbeli közlése, amit ez úton is köszönök.

⁴ PÉTERFI Bence, *Mátyás király és Árpád-házi Szent Margit*, in *Az első 300 év Magyarországon és Európában* (Székesfehérvár, Alba Civitas Történeti Alapítvány, 2017) 181–206; PÉTERFI Bence, *Régi és új oklevelek Árpád-házi Margit szentté avatásának történetéhez (1272–1467)*, uo. 305–335.

a páratlanul értékes anyagát éppen napjainkban fedezi fel a történészszakma.⁵

Nézzük röviden e levéltár történetét! Az archívumot 1625-ben alapította VIII. Orbán pápa *Pastoralis officii* kezdetű rendeletével, helyszínéül pedig a Szent Péter-bazilika körül elhelyezkedő Borgo városrészt jelölte ki. A levéltár alapítása természetesen nem volt előzmény nélküli. 1483-ban IV. Szixtusz pápa megalapította a Archivio della Romana Curiát, majd 1507-ben II. Gyula *Sicut prudens* kezdetű bullájával létrehozta az e levéltárban tevékenykedő írnokok kollégiumát, a Collegio degli Scrittori dell'Archivio della Romana Curiát. Ebben 91 írnok és 10 korrektor tevékenykedett. E két alapításnak a célja a Rómában praktizáló közjegyzők által kiállított okiratok lemásolása és archiválása volt. Sőt, az ügyintézés céljából Rómába látogató híveknek, akik a saját országukban kiállított közjegyzői iratokkal érkeztek, szintén e kollégiumot kellett felkeresniük, hogy dokumentumaik hitelesítését és átírását a levéltár írnokaival elvégeztessék.⁶

A VIII. Orbán pápa nevére Archivio Notarile Generale Urbanónak nevezett levéltár többszöri áthelyezés – Palazzo Salviati alla Lungara (1817–), Campidoglio (1872–) – után 1918-ban kapott helyet az Archivio Storico Capitolinóban. A csaknem 10 000 protokollumot tartalmazó iratanyag Európa egyik legjelentősebb közjegyzői gyűjteménye.⁷ A római állami levéltárban (Archivio di Stato di Roma) is őriznek egy tekintélyes, csaknem 29 000 protokollum terjedelmű irategyüttest, amely Róma város közjegyzői irodáinak

⁵ A teljesség igénye nélkül pl. ESPOSITO, Anna, *Roma e i suoi notai: le diverse realtà di una città capitale (fine sec. XIV – inizio sec. XVI)*, in *Il notaio e la città. Essere notaio: i tempi e i luoghi (secc. XII–XV). Atti del Convegno di studi storici, Genova 9–10 novembre 2007* (Studi storici sul notariato italiano 13) (a cura di Vito Piergiovanni; Milano, Giuffrè, 2009) 93–111; DRAGO TEDESCHINI, Corinna, *I libri instrumentorum della sezione LXVI dell'Archivio notarile generale urbano*, in *Nuovi Annali della Scuola Speciale per Archivisti e Bibliotecari* (2018) 29–52; Uő, *Le societates officii scriptoriae nei libri instrumentorum dell'Archivio della Romana Curia (1508–1510)*, in *Ianuensis non nascitur sed fit. Studi per Dino Puncuh 2* (Quaderni della Società Ligure di Storia Patria 7) (Genova, Società Ligure di Storia Patria, 2019) 489–512; Uő, *Il libro segreto dell'Archivio della curia romana (1506–1524)*, in *Studi di storia medievale e di diplomatica* (2019) 243–270; REHBERG, Andreas, *Gli stranieri a Roma in un fondo dell'Archivio Storico Capitolino (1507–1527)*, in *Venire a Roma, restare a Roma. Forestieri e stranieri fra Quattro e Settecento* (a cura di Alessandro Serra – Sara Cabibbo; Roma, Tre-Press, 2017) 15–34; Uő, *I protocolli notarili romani come fonte per l'Europa centroorientale. Alcuni sondaggi (1507 – ca. 1511)*, in *Italia ed Europa centroorientale tra Medioevo ed Età moderna. Economia, Società, Cultura* (OnlineSchriften des DHI Rom. Neue Reihe 7) (a cura di Andrea Fara; Heidelberg, Heidelberg University Publishing, 2022) 121–141.

⁶ MORI, Elisabetta, Archivio Generale Urbano. Introduzione Generale (kézirat; Roma, 2009) (Archivio Storico Capitolino, Sala Cataloghi, n. 115). Lásd még: https://www.archiviocapitolino.it/archivio_notarile.php (2023.09.18.); DRAGO TEDESCHINI, *Le societates officii...* 489; DRAGO TEDESCHINI, *Il libro segreto...* 243; REHBERG, *Gli stranieri...* 17; REHBERG, *I protocolli notarili...* 122.

⁷ MORI, Archivio Generale Urbano...; DRAGO TEDESCHINI, *I libri instrumentorum...* 29.

anyagát őrzi (Trenta notai capitolini ed archivi notarili aggiunti).⁸ Az Archivio Storico Capitolinóban őrzött, nagyjából másolati formában fennmaradt iratanyaggal ellentétben itt az egyes, Róma különböző kerületeiben működő közjegyzői irodák saját, túlnyomórészt eredeti dokumentumokat tartalmazó levéltárainak anyagát lehet kutatni. Ha figyelembe vesszük a két iratanyag nagyságát, akkor kijelenthetjük, hogy a közjegyzői iratok kutatásának Róma az egyik „kincsesbányája”.

Kutatásom elsődleges célja, hogy az Archivio Notarile Urbanóban a középkori Magyarországgal kapcsolatos forrásokat kigyűjtsem. A 67 fondból (sezione) három jöhet szóba: Sez. I. Rogiti originali (1355–1725);⁹ Sez. II. Notai e scrittori dell’Archivio della Romana Curia (1507–1621),¹⁰ valamint a Sez. LXVI. Registri originali degli Scrittori della Romana Curia (1506–1550).¹¹ Ez utóbbi négy regisztrumsorozatra oszlik. Ennek oka, hogy a kolégiumot az intézendő ügyek jogi természete alapján négy „munkacsoportra” osztották, amelyek saját nyilvántartással rendelkeztek: okiratokat (Libri instrumentorum 1506–1604, 62 kötet), meghatalmazásokat (Libri mandatorum 1507–1547, 47 kötet), illetve végrendeleteket tartalmazó (Libri testamentorum 1507–1547, 6 kötet), és végül a törvénytelen származású gyermekek törvényesítési ügyeit összegyűjtő (Libri legitimationum 1507–1520, 2 kötet) alsorozatra.

Az eddig feltárt hungarica-dokumentumok közül az alábbiakban egy ritka forrást, egy Rómában elhunyt magyar klerikus végrendeletét elemzem és közlöm.

⁸ *Guida Generale degli Archivi di Stato Italiani III* (Roma, Istituto Poligrafico e Zecca dello Stato-Archivi di Stato, 1986) 1211–1217.

⁹ Itt elsősorban a sorozat végén szereplő iratcsomók (Protocolli 896–904, Notai antiqui) átnézése a feladat, ahol a rendező elv nem a közjegyző, hanem a hitelesítést végző scriptorok személye. SANTONI, Piero, Archivio Urbano, Sezione I – Rogiti Originali (kézirat; Roma, 2003) (Archivio Storico Capitolino, Sala Cataloghi, n. 116). Lásd még: https://www.archiviocapitolino.it/archivio_notarile.php (2023.09.25.).

¹⁰ FALCUCCI, Cristina et al., Archivio Urbano, Sezione II – Notai e scrittori dell’Archivio della Romana Curia (1507–1621) (kézirat; Roma, 2006) (Archivio Storico Capitolino, Sala Cataloghi, n. 117); https://www.archiviocapitolino.it/archivio_notarile.php (2023.09.25.).

¹¹ CAMERANO, Alessandra, Registri di atti degli Scrittori dell’Archivio della Romana Curia (1498–1550) (kézirat; Roma, 2009) (Archivio Storico Capitolino, Sala Cataloghi, n. 125/2); https://www.archiviocapitolino.it/archivio_notarile.php (2023.09.25.); DRAGO TEDESCINI, *I libri instrumentorum...* 30–41; DRAGO TEDESCINI, *Il libro segreto...* 244; REHBERG, *Gli stranieri...* 18–19.

OSGYÁNI BAKOS GYÖRGY VÉGRENDELETE

Osgyáni Bakos György 1508. december 27-én végrendelkezett Rómában.¹² Végakarátát Paolo Alessi¹³ római polgár és tapasztalt írnok (scriptor archivii Romane curie) vetette papírra, aki kúriai ügyvédként később magyar vonatkozású ügyekben is feltűnt.¹⁴ A jelen lévő tanúk összetétele – mint ahogy a középkori Róma maga is – elég sokszínű volt, akár származási hely, akár társadalmi rendjük szerint nézzük: Sebastianus Kemerlmefr kölni egyházmegyei és Iohannes Ewepp utrechtii egyházmegyei klerikus, Francisco de Myemmo sigüenzai egyházmegyei, Albertus de Chettu és Iohannes de Osgui esztergomi egyházmegyei laikusok. A testamentum végrehajtói Pécsi Miklós esztergomi és Segesdi Bakos Miklós esztergom-szentgyörgyi kanonok lettek, az előbbi a végakarat tollbamondásakor személyesen is jelen volt.

Elsőként a végrendelkezővel, Osgyáni Bakos Györggyel¹⁵ kell megismerkednünk: 1496-ban tűnt fel a forrásokban mint esztergomi kanonok. Nem tartom ugyanakkor kizártnak, hogy személye akár azonos lehet az 1489-ben királyi udvari jegyzőként szereplő Osgyáni Bakos György mesterrel.¹⁶ Egyházi karrierje szépen ívelt felfelé: 1499-ben érseki káplán,¹⁷ 1503 és 1505 között pedig mint káptalani ügyvéd járt el.¹⁸ Szolgálataiért 1503-tól az esztergomi székesegyház Szent Adalbert-oltárának igazgatóságát is elnyerte.¹⁹ Már

¹² Archivio Storico Capitolino (a továbbiakban: ASC), Archivio Notarile Generale Urbano (a továbbiakban: ANGU), Sez. LXVI, vol. 110, fol. 53r–54v, lásd: Függelék 1.

¹³ *Paulus de Alexiis*, in FRENZ, Thomas, *Die Kanzlei der Päpste der Hochrenaissance 1471–1527* (Bibliothek des deutschen historischen Instituts in Rom 63) (Tübingen, Degruyter, 1986) 420, n. 1808; DRAGO TEDESCHINI, *Le societates officii...* 493–494.

¹⁴ *Pl. Cameralia Documenta Pontificia de Regnis Sacrae Coronae Hungariae I–II* (Collectanea Vaticana Hungariae I/9–10) (szerk. †Lukcsics József – Fedeles Tamás – Tusor Péter, szerkesztőtárs Nemes Gábor; Budapest – Róma, MTA–PPKE „Lendület” Egyháztörténeti Kutatócsoport, 2014) II, 289, n. 1376. (1511. júl. 5.).

¹⁵ C. TÓTH Norbert, *Az esztergomi székes- és társaskáptalanok archontológiája 1100–1543* (Subsidia ad historiam medii aevi Hungariae inquirendam 9) (Budapest, MTA Magyar Mediavisztikai Kutatócsoport, 2019) 157.

¹⁶ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (a továbbiakban: MNL OL), Diplomatikai Levéltár (a továbbiakban: DL), 63330.

¹⁷ Slovenský národný archív, Hodnoverné miesto Spisskej kapituly (Szepesi káptalan hiteleshelyi levéltára), Oklevelek 9–6–17 [MNL OL Diplomatikai Fényképgyűjtemény (a továbbiakban: DF), 263107]; HORVÁTH Mihály, *Magyar regesták. A Szepesi Káptalan, Jászai s Leleszi Conventek, Kassa és Sopron városok s több magánosok levéltáraiból s gyűjteményeiből. 1228–1643. II. közlöny, in Magyar Történelmi Tár* (1862) 125–196, 131, n. 196.

¹⁸ Esztergomi Főkáptalan hiteleshelyi levéltára (EFHhLt), Capsa 2, fasc. 2, n. 3 [MNL OL DF, 208494]; Hrvatski Državni Arhiv, Obitelj Draskovic, Archivum maius, fasc. 67, n. 21 [MNL OL DF, 233499]; Esztergomi Főkáptalan Magánlevéltára (EFMLt), Lad. 25, fasc. 3, n. 15 [MNL OL DF, 236392]; PALÁSTHY Pál, *Palásthyak I* (Budapest, Hunyadi Mátyás Intézet, 1890) 399; C. TÓTH, *Az esztergomi székes- és társaskáptalanok...* 157.

¹⁹ C. TÓTH, *Az esztergomi székes- és társaskáptalanok...* 121.

1505-ben is Rómában találjuk, ekkor egy Bodrogi Fülöp magyar gyóntató által kiállított oklevél tanúsorában szerepelt.²⁰ Ezután még valószínűleg visszatért Esztergomba,²¹ de 1507. december 28-án már biztos, hogy újra az Örök Városban tartózkodott.²² E római ottlétét igazoló forrás rávilágít arra, hogy miért is kelt útra. A küldetés célja ugyanis az Esztergomi Székeskáptalan pere volt Bakócz Tamás esztergomi érsekkel.²³ A jogvita tárgyát az esztergomi Szűz Mária-kápolnának a káptalannal való uniója és tizedei képezték. A per eldurvuló hangnemét jól mutatja a szóban forgó forrás, amelyben II. Gyula pápa felhívta Bakócz érsek figyelmét arra, hogy nem hívhatja vissza erőszakkal a káptalan ügyvédjét, azaz Bakos Györgyöt.²⁴

Főhősünk azonban nem volt egyedül, hiszen vele volt kanonoktársa, Pécsi Miklós is, aki hozzá hasonló karriert futott be. 1494-től mutatható ki esztergomi kanonokként,²⁵ 1502-től pedig emellett a székesegyház Szent Margit-oltárának igazgatója is volt.²⁶ Pécsi Miklós és Bakos György között a római tartózkodásukat megelőző időből egy kapcsolódási pontra van mindössze adatunk: 1501-ben közösen szedték be a káptalani vámot.²⁷ Mivel 1507. augusztus 21-én Pécsi még Esztergomban volt,²⁸ és szeptember 11-én már távollétéről írtak,²⁹ ezért közös elutazásuk dátuma vélhetően e két időpont közé tehető. Bakos György és Pécsi Miklós kanonokok Rómából leveleikkel rendszeresen tájékoztatták a káptalant. Ezekből a per intézésének bonyolult

²⁰ Archív mesta Košic, Archivum secretum T/3 [MNL OL DF, 269732], idézi: LAKATOS Bálint, *Regesta Supplicationum 1522–1523. A VI. Adorján pápa uralkodása alatt elfogadott magyar vonatkozású kérvények* (Collectanea Vaticana Hungariae I/16) (Budapest – Róma, MTA–PPKE Fraknoi Vilmos Római Történeti Kutatócsoport, 2018) 30, 35; C. TÓTH, *Az esztergomi székes- és társaskáptalanok...* 157.

²¹ SOLYMOSI László, *Az esztergomi székeskáptalan jegyzőkönyve. Registrum capituli cathedralis ecclesiae Strigoniensis (1500–1502, 1507–1527)* (Budapest, Argumentum, 2002) 74–75.

²² Archivio Apostolico Vaticano, Arm. XXXIX, vol. 28, fol. 603r–604r; THEINER, Augustin, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia II* (Roma, Typis Vaticanis, 1860) 576, n. 781.

²³ KÖRMENDY Kinga, *A jogtudó magyar értelmiség és a Curia Romana a 16. század elején. Az esztergomi Boldogságos Szűz Mária kápolna és a káptalan uniójának annata-pere*, in *Tanulmányok a magyarországi egyházjog középkori történetéről. Kéziratos kódexek, zsinatok, középkori műfajok* (Bibliotheca Instituti Postgradualis Iuris Canonici Universitatis Catholicae de Petro Pázmány nominatae III. Studia 3) (szerk. Erdő Péter; Budapest, Szent István Társulat, 2002) 211–223, 216–219.

²⁴ THEINER II, 576, n. 781.

²⁵ C. TÓTH, *Az esztergomi székes- és társaskáptalanok...* 188–189.

²⁶ Uo. 126.

²⁷ SOLYMOSI, *Az esztergomi székeskáptalan...* 66.

²⁸ EFMLt, Lad. 44, fasc. 9, n. 13 [MNL OL DF, 237386].

²⁹ SOLYMOSI, *Az esztergomi székeskáptalan...* 75.

részletei bontakoznak ki, amelynek folytatásához hol közjegyző által hitelesített oklevelekre, hol pénzre volt szükségük.³⁰

Azonban nem a per intézése kötötte le minden idejüket. A római magyar jelenlét egyik fő sajátossága ugyanis éppen az volt, hogy az Örök Városban tartózkodó személyeket – bármilyen céllal indultak is útnak – eseti jelleggel különböző ügyek intézésével is megbízták az otthon maradók. Ennek ékes bizonyítéka a következő eset. 1508. március 11-én Pietro Isvalies bíboros, Magyarország protektorának³¹ palotájában egy kisebb magyar csapat jelent meg:³² Bodrogi Fülöp római magyar gyóntató,³³ Körmendi János,³⁴ továbbá a már említett Bakos György és Pécsi Miklós, mindnyájan esztergomi kanonokok, valamint Kétházi Péter, a néhai Kétházi Pál esztergomi nagyrépost unokaöccse.³⁵ A felsorolt személyek Gosztonyi János váci püspök servitiumainak ügyintézése érdekében jelentek meg, és mutatták be ügyvédi megbízólevelüket. Gosztonyi püspök servitiumának folyósításával Budán Raggione Bontempit,³⁶ az akkor már évek óta hazánkban tevékenykedő firenzei kereskedőt bízta meg, Rómában pedig Benedetto Tornaquinci bankháza foglalkozott az összeg folyósításával. Az ügy intézését végül Pécsi Miklós vette át, aki az Apostoli Kamarában ki is állíttatta a kötelezvényt.³⁷

³⁰ 1508. II. 21. (EFMLt, Lad. 76, n. 35 [MNL OL DF, 264686]); 1508. VII. 25. (Prímási Levéltár, Archivum Ecclesiasticum Vetus, n. 65/3 [MNL OL DF, 278955]); 1508. VIII. 5. (EFHhLt, Capsa 18, fasc. 8, n. 13 [MNL OL DF, 208836]); 1508. IX. 10. (EFMLt, Lad. 76, n. 16 [MNL OL DF, 264690]).

³¹ NEMES Gábor, *Cardinal Pietro Isvalies, the Bishop of Veszprém*, in *Archivum Historiae Pontificiae* (2019) 69–110, protektorságáról lásd: 96–99.

³² ASC ANGU, Sez. LXVI, vol. 2, fol. 40v–41r.

³³ Bodrogi Fülöp győri örkanonok (1493–1508), kőí prépost (1498), egri éneklőkanonok (1499–1503), római magyar gyóntató (1496–1508), pécsi kanonok és barsi főesperes (1500–1509), Köblös József, *Az egyházi középréteg Mátyás és a Jagellók korában (A budai, fehérvári, győri és pozsonyi káptalan adattárával)* (Társadalom- és Művelődéstörténeti Tanulmányok 12) (Budapest, MTA Történettudományi Intézet, 1994) 382; FEDELES Tamás, *A pécsi székeskáptalan személyi összetétele a késő középkorban (1354–1526)* (Tanulmányok Pécs Történetéből 17) (Pécs, Pécs Története Alapítvány, 2005) 332–333; C. TÓTH Norbert, *Az egri káptalan archontológiája 1387–1526*, in *Turul* (2015) 2/48–71, itt: 52; C. TÓTH, *Az esztergomi székes- és társaskáptalanok...* 72; C. TÓTH Norbert – TERNOVÁČZ Bálint, *Káptalanok a Drávántúlon. A boszniai, kőí és szenternyei székeskáptalanok és a pozsgai társaskáptalan középkori archontológiája* (Thesaurus Historiae Ecclesiasticae in Universitate Quinqueecclesiensi 11) (Pécs, Pécsi Egyetemi Könyvkiadó, 2020) 64.

³⁴ Körmendi János esztergomi kanonok (1504–), komáromi főesperes (1513–1523), olvasókanonok (1523–1531), C. TÓTH, *Az esztergomi székes- és társaskáptalanok...* 34, 88, 171.

³⁵ C. TÓTH Norbert, *Az esztergomi székeskáptalan a 15. században I: A kanonoki testület és az egyetemjárás* (Subsidia ad historiam medii aevi Hungariae inquirendam 7) (Budapest, MTA Támogatott Kutatócsoportok Irodája, 2015) 113. Kétházi Pálról lásd: C. TÓTH, *Az esztergomi székes- és társaskáptalanok...* 26, 72, 130. A nagyrépost egyik végrendeleti végrehajtója épp Pécsi Miklós volt.

³⁶ TEKE Zsuzsa, *Egy firenzei kereskedő a Jagelló-korban: Raggione Bontempi*, in *Századok* (2007) 967–990.

³⁷ *Cameralia Documenta Pontificia...* I, 191, n. 328.

De térjünk vissza eredeti témánkhoz, és nézzük meg, mit is tartalmaz Bakos György végrendelete! Először a pénzeszközök számbavétele történt meg. Egy kis vászonzacskóban 62 magyar forintot, 5 kamarai aranydukátot, egy régi – talán római császárkori – aranypénzt (nummum aureum antique mone-te) és egy hozzátétőleg 3 forint értékű aranyrögöt találtak. A készpénz mellett értéket képviselt Pécsi Miklós kanonoktársának az Esztergomi Káptalan ügyében egy 30, illetve egy 6 forintról kiállított kötelezvény is. Megtudjuk azt is, hogy egy helyi római lakos, Ambrosio Tassi megbízta a végrendelezőt egy, a San Celso-kép³⁸ közelében lévő ház ügyének elintézésével. Emiatt Bakos György 20 aranydukátot kapott, amelyből négyet elköltött, kettőt fáradozásai miatt megtartott, viszont – talán mivel az ügy végül elintézetlen maradt – tizennégy dukátot vissza kellett adnia.

Ezt követi a Rómában nála lévő értéktárgyak számbavétele. Ékszereit hét különböző fajtájú drágakő mellett egy zafír és egy karneol, továbbá négy aranygyűrű képviselte.³⁹ Ezután az étkészleteket vették számba: három nagyobb ezüstpohár – az egyik oldalán egy medve képe látható, a két másik pedig egyforma –, egy kisebb ezüstpohár tetővel, egy aranyozott kehely tetővel, egy képekkel díszített serleg, nyolc hosszú és egy rövid ezüstkanál, valamint egy ezüst villa.⁴⁰ Magyarországon is maradtak értékei: egy ezüst mosdótála⁴¹ volt Pécsi Miklós esztergomi kanonoknál és két ezüstkehely Segesdi Bakos Miklós esztergom-szentgyörgyi kanonoknál.

Ezután értékes ruháit⁴² jegyezték fel: egy skarlát posztóból készült ruhát, három lila színűt,⁴³ amelyből az egyik cobolyprémmel⁴⁴ bélelt, míg a másikat a dél-franciaországi Perpignanból származó posztóból készítették. Ezenkívül számba vettek egy csuklyás köpenyt vagy palástot (mantellus sive cappa), egy

³⁸ A San Celso-kép minden bizonnyal SS. Celso e Giuliano in Banchi közelében lehetett, erről lásd: CLAUSSEN, Peter Cornelius, *Die Kirchen der Stadt Rom im Mittelalter 1050–1300 I: A–F* (Forschungen zur Kunstgeschichte und Christlichen Archäologie 20) (Stuttgart, Franz Steiner, 2002) 265–268.

³⁹ A magyar városi végrendeletekben is a leggyakoribb drágakő a zafír volt, SZENDE Katalin, *Otthon a városban. Társadalom és anyagi kultúra a középkori Sopronban, Pozsonyban és Eperjesen* (Társadalom- és Művelődéstörténeti Tanulmányok 32) (Budapest, MTA Történettudományi Intézet, 2004) 139.

⁴⁰ A villát csak a 17. századtól használták érkezésre, előtte főleg édességekhez, illetve tálaláskor használták, SZENDE, *Otthon a városban...* 187.

⁴¹ Az ezüst mosdótál luxuscikknek számított, Szende Katalin az általa vizsgált polgári végrendeletekből csak rézből készült mosdótálakat gyűjtött ki, SZENDE, *Otthon a városban...* 184–185.

⁴² A végrendeletekben szereplő ruházatról általában lásd: SZENDE, *Otthon a városban...* 148–150. Köszönöm Skorka Renátának a ruhák azonosításában nyújtott segítségét!

⁴³ A pagonatius/pavonatiusra lásd: DU CANGE (DU FRESNE, Charles) et al., *Glossarium ad scriptores mediae et infimae latinitatis VI* (Niort, Favre, 1886) 93, 225.

⁴⁴ DU CANGE (DU FRESNE, Charles) et al., *Glossarium ad scriptores mediae et infimae latinitatis V* (Niort, Favre, 1885) 272.

fekete bársony-, valamint egy vörös atlaszköpenyt vagy köntöst (diplois)⁴⁵ is. Végül az egyéb használati tárgyak következtek. Rómában volt egy lova nyereggel és takaróval, lakóhelyén egy ágy matraccal és ágyneművel, egy láda és egy kard. Könyvtárát saját bevallása szerint tizenkét vagy tizennégy könyv alkotta. Esztergomi házának berendezése is említésre kerül, itt egy óra (horologium),⁴⁶ asztalok, terítők, ágyak, könyvek – amelyek közül Pécsi Miklósnál van Nicolaus de Lyra négy vagy öt kötete⁴⁷ – és bor került felsorolásra.

A KEZDVEZMÉNYEZETTEK

Bakos György elsőszámú kedvezményezettje és örököse testvére, Osgyáni Bakos Osvát. A végrendelet külön kiemeli, hogy a birtokokkal kapcsolatos okleveleket Segesdi Bakos Miklóstól kapja majd meg. Bár a testamentum nem említi, alighanem ő örökölhette esztergomi házáat is. Emellett rá hagyta a Segesdi Bakos Miklós kanonoknál lévő egyik ezüstkelyhet és minden pénzt, ami a végrendelet végrehajtása után megmaradt.

Osgyáni Bakos Osvát és György Bakos Pál galgóci és temetvényi várnagynak második, Podhorcsáni Dorottyával kötött házasságából születtek.⁴⁸ Osvát Györggyel ellentétben világi pályát választott. 1500-ban királyi aulikus,⁴⁹ bár úgy tűnik, hogy komolyabb karriert nem tudott elérni.⁵⁰ 1509-ben

⁴⁵ Kétoldalú, gyapjúval bélelt köpeny vagy köntös, jelentésére lásd: FINÁLY Henrik, *A besztercei szöszedet. Latin–magyar nyelvemlék a XV. századból* (Értekezések a Nyelv- és Széptudományok Köréből XVI/1) (Budapest, MTA, 1892) 37; SZAMOTA István, *A schlagli magyar szójegyzék a XV. század első negyedéből* (Budapest, MTA, 1894) 52. Thurzó Szaniszló hagyatékában is feltűnik egy selyemdiplois, WENZEL Gusztáv, *Thurzó Zsigmond, János, Szaniszló és Ferencz. Négy egykorú püspök a Bethlenfalvi Thurzó-családból 1497–1540* (Értekezések a Történeti Tudományok Köréből 7) (Budapest, MTA, 1878) 38.

⁴⁶ A középkori Magyarországon viszonylag ritka lehetett magánhasználatú óra, a tulajdonosok nagy része nem meglepő módon épp klerikus, CSUKOVITS Enikő, *Órahasználat a középkori Magyarországon*, in *Történelmi Szemle* (1992) 3–4/153–172, itt: 162–165.

⁴⁷ Itt valószínűleg Nicolaus de Lyra *Postilla super totam Bibliam* c. munkájáról lehet szó. Ennek népszerűségéről lásd: SOLYMOSI László, *Könyvhasználat a középkor végén. Könyvkölcsönzés a veszprémi székesegyházi könyvtárban*, in *Tanulmányok a magyarországi egyházjog középkori történetéről...* 34–35.

⁴⁸ NEUMANN Tibor, Bakos Osvát (osgyáni), in *Életrajzi lexikon* (kézirat). Az Osgyáni Bakos családról lásd még: ENGEL Pál, *Magyar Középkori Adattár. Középkori Magyar Genealógia* (PC-CD-ROM; Budapest, Arcanum Digitéka – MTA Történettudományi Intézet, 2001), Hontpázmány nem 1. 2. tábla: Osgyáni (Bakos); KÖRMENDI Tamás, *A Hontpázmány nemzetség címerváltozatai a középkorban*, in *Levéltári Közlemények* (2011) 2/3–77, itt: 47.

⁴⁹ Štátny archiv v Prešove, Pracovisko Archiv Bardejov, Bártfa város levéltára, Középkori gyűjtemény n. 3506. [MNL OL DF, 216302]; IVÁNYI Béla, *Bártfa szabad királyi város levéltára 1319–1526 I* (Budapest, MTA, 1910) 518, n. 3501.

⁵⁰ NEUMANN, Bakos Osvát (osgyáni).

még élt, 1510-ben viszont rokona, Osgyáni Bakos Mátyás végrendeletéből kiderül, hogy örökösök nélkül hunyt el.⁵¹ Nővérei – Margit, Erzsébet és Katalin⁵² – kapták drágaköveit, amelyek elosztását rájuk bízta.

Parlagi Jánosra, valamint annak fiára és örököseire 150 forintot, valamint a Pécsi Miklós kanonoknál lévő ezüst mosdótálat hagyta. Az ő személyét illetően felmerülhetnek a Parlagiak mint befolyásos nemesi család,⁵³ ugyanakkor sem Pál máramarosi ispán,⁵⁴ sem György ajtónállómester,⁵⁵ sem pedig László trencsényi ispán⁵⁶ rokonsága között nem találunk ez időben János nevűt. Amennyiben a testamentumban való szereplés oka nem rokoni kapcsolódás, akkor talán egy korábbi zálogügy jöhet számításba.

A végrendelező bőkezű volt a Rómában vele együtt szolgáló kanonoktársával, Pécsi Miklóssal, aki a négy aranygyűrűt, a medve képével díszített nagyobb ezüstpoharat, a képekkel díszített serleget, egy kisebb ezüstpoharat, a nyolc hosszú ezüstkanalat és az ezüstvillát kapta. Emellett megbízta azzal, hogy adja el római ingóságait, azaz ruháit, lovát, ágyát és könyveit. Még két egyházi személy szerepelt a kedvezményezettek között: Segesdi Bakos Miklós,⁵⁷ a másik végrehajtó – vélhetően fáradozásaiért – két nagyobb ezüstpohárral gazdagodott, míg Kálmáncsehi László váradi nagyprépost egy rövid ezüstkanalat kapott.⁵⁸ Kálmáncsehi László⁵⁹ szereplése rejtélyes, nem tudni, honnan származik ismeretségük. Esetleg egyetemi tanulmányaik⁶⁰ alatt köthettek barátságot, vagy épp Rómában ismerkedtek össze?

⁵¹ Uo. Mátyás Osgyáni Bakos István fia volt, lásd róla: KÖRMENDI, *A Hontpázmány nemzetség...* 47. 1516 márciusában rokona, Osgyáni Bakos Lajos Osvát végrendelete miatt pereskedik az esztergomi szentszéki bíróságon (MNL OL, 64530.). Osgyáni Bakos Lajos egyik perében Bakos György tanúként volt jelen (MNL OL DL, 21161.), Bakos Mátyás végrendelezésénél pedig jelen volt feleségével, Potenciánával együtt (MNL OL DL, 64517.).

⁵² NEUMANN, Bakos Osvát (osgyáni).

⁵³ ENGEL, Parlagi.

⁵⁴ Parlagi Pál máramarosi ispán (1460–1461), C. TÓTH Norbert et al., *Magyarország világi archontológiája 1458–1526 II: Megyék* (Magyar Történelmi Emlékek. Adattárak) (Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2017; a továbbiakban: MVA 1458–1526 II) 149.

⁵⁵ Parlagi György szabolcsi ispán, ajtónállómester (1471–1484), C. TÓTH Norbert et al., *Magyarország világi archontológiája 1458–1526 I: Főpapok és bárók* (Magyar Történelmi Emlékek. Adattárak) (Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2016) 109; MVA 1458–1526 II, 244.

⁵⁶ Parlagi László trencsényi ispán (1466–1469), MVA 1458–1526 II, 283.

⁵⁷ C. TÓTH, *Az esztergomi székes- és társaskáptalanok...* 236.

⁵⁸ Lásd: Függelék I.

⁵⁹ KRISTÓF Ilona, *Egyházi középréteg a késő középkori Váradon (1440–1526)* (Thesaurus Historiae Ecclesiasticae in Universitate Quinqueecclesiensi 4) (Pécs, Pécsi Történettudományért Kulturális Egyesület, 2014) 221.

⁶⁰ Kálmáncsehi László megfordult a bécsi egyetemen (1489) és Ferrarában (1501), TÜSKÉS Anna, *Magyarországi diákok a bécsi egyetemen 1365–1526 között* (Magyarországi diákok a középkori egyetemeken 1) (Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem Levéltár, 2008) 268; HARASZTI

A testamentumban számos egyházi intézmény tűnik fel. Bakos meglepő módon a magyarok körében kevésbé ismert San Gregorio al Celio bencés monostort⁶¹ választotta nyughelyéül, és ezért a temetés céljára 20, míg a monostorra 10 dukátot hagyományozott. A rómaiak között rendkívül népszerű minorita kolostor, a Santa Maria in Aracoeli⁶² számára 10, míg a magyar pálosok római rendházára, a Santo Stefano Rotondo kolostorára⁶³ 7 dukátot hagyott. A híres és a hazánkból Rómába érkező zarándokok által is nagy számban felkeresett Szentlélek-ispotály (Ospedale di Santo Spirito in Sassia)⁶⁴ is szerepel, 6 dukáttal gazdagodott. A végrendelezőt vélhetően erre az adományra az is inspirálta, hogy IV. Szixtusz pápának az ispotály konfraternitása számára kibocsátott bullája értelmében teljes búcsút nyert. A Szent Péter-bazilika építésére, azaz a Fabrica Sancti Petri számára 6 dukát jutott, amelynek köszönhetően a II. Gyula pápa 1507. február 12-én kiadott *Salvator noster* kezdetű bullája révén szintén teljes bűnbocsánatban részesülhetett.⁶⁵ Az Esztergomi Káptalanra a neki kifizetett járandóságát testálta, míg a káptalan birtokának számító epöli Szűz Mária-egyház számára a Segesdi Bakos Miklós kanonoknál lévő ezüstkelyhet és a 3 dukát értékű aranyrögöt hagyta.

A VÉGRENDELET UTÓÉLETE ÉS ÖSSZEGZÉS

A végrendelet tehát 1508. december 27-én kelt, és Bakos György talán még aznap vagy esetleg másnap, 28-án elhunyt. 1508. december 29-én ugyanis

SZABÓ Péter – KELÉNYI Borbála, *Magyarországi diákok francia, angol, itáliai és német egyetemeken a középkorban 1100–1526* (Magyarországi diákok a középkori egyetemeken 3) (Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem Levéltár, 2019) 321.

⁶¹ SENEKOVIC, Darko, *S. Gregorio al Celio*, in *Die Kirchen der Stadt Rom im Mittelalter 1050–1300 III: G–L* (Forschungen zur Kunstgeschichte und Christlichen Archäologie 22) (Hrsg. Peter Cornelius Claussen – Daniela Mondini – Darko Senekovic; Stuttgart, Franz Steiner, 2010) 187–213.

⁶² BRANCIA DI APRICENA, Marianna, *Il complesso dell'Aracoeli sul colle Capitolino (IX–XIX)* (Roma, Quasar, 2000).

⁶³ GERŐ László, *A római Santo Stefano Rotondo a magyarok nemzeti temploma* (Budapest, MTA Római Történeti Bizottsága, 1944); WEINRICH, Lorenz, *Hungarici monasterii ordinis Sancti Pauli primi heremitae de urbe Roma instrumenta et priorum registra* (Bibliotheca Academiae Hungariae in Roma. Fontes 2) (Roma – Budapest, Római Magyar Akadémia Fraknoi Vilmos Történeti Intézete, 1999).

⁶⁴ BUNYITAY Vince, *A római Szentlélek-Társulat anyakönyve 1446–1523* (Monumenta Vaticana Hungariae I/5) (Budapest, k.n., 1889); CSUKOVITS Enikő, *A római Szentlélek-Társulat magyar tagjai (1446–1523)*, in *Századok* (2000) 211–244.

⁶⁵ ERŐS Katalin Renáta SSND, *A Szent Péter-bazilika építésére hirdetett búcsú tanulságai*, in *Micae Mediaevales IX. Fiatal történészek dolgozatai a középkori Magyarországról és Európáról* (szerk. Kovács Enikő et al.; Budapest, ELTE BTK Történettudományi Doktori Iskola, 2020) 77–92, itt: 78.

Paulo Alessi, a testamentumot lejegyző írnok előtt Pécsi Miklós kanonok hivatalosan is az elhunyt végrendeletének végrehajtója lett.⁶⁶ Pécsi Miklós a következő év elején, 1509. február 20-án az Esztergomi Káptalanhoz küldött levelében azt írta, hogy már korábban tájékoztatta a kanonokokat Bakos haláláról, és ismét új társat kér az ügyek intézéséhez.⁶⁷ A testamentum végrehajtásának utolsó mozzanata 1509. május 16-án következhetett be, amikor Pécsi Miklós kifizette a végrendeletben szereplő Ambrosio Tassi 14 forintját.⁶⁸

Osgyáni Bakos György végrendelete igazolja, hogy az Archivio Notarile Generale Urbano feltárása a római magyar jelenlét kutatásában kiemelten fontos feladat. A Vatikáni Levéltárban lévő forrásoktól eltérő, azokat sokszor kiegészítő forrásokat őriz, amelyek alapján az ott szereplő személyek római jelenléte biztos. Ezenkívül a magyarországi okleveles anyagból amúgy is kevés kanonoki végrendeletet ismerünk – pl. Gosztonyi András esztergom-szentistváni prépostét (1501)⁶⁹ vagy Ládi Demeter veszprémi olvasókanonokét (1532)⁷⁰ –, márpedig az egyházi középréteg kutatásában nélkülözhetetlenek a testamentumok a kanonokok kapcsolati hálójának, műveltségének és anyagi kultúrájának megismerése szempontjából.

FÜGGELÉK

1.

Róma, 1508. december 27.

Osgyáni Bakos György végrendelete

Bakos György esztergomi kanonok római lakhelyén, valamint Magyarországon lévő minden vagyonát, tételesen felsorolt ingóságait – ti. pénzt, ékszereket, drágaköveket, ezüstedényeket és étkészletet, ruhákat, könyveket,

⁶⁶ ASC ANGU, Sez. LXVI, vol. 3, fol. 150r, lásd: Függelék 2.

⁶⁷ „[...] mortem domini Bakos, socii mei, et quod solus ad defensionem causarum vestrarum dominationum minus sufficiens sim, iam dudum eisdem significavi, quare vestre dominationes reverendissime citius de alio socio idoneo provideant, quod nullo pacto solus tantos et tam graves labore subire valeo [...]”: EFMLt, Capsae ecclesiasticorum, Capsa 11, fasc. 1, n. 6 [MNL OL DF, 283902].

⁶⁸ ASC ANGU, Sez. LXVI, vol. 4, fol. 149v, lásd: Függelék 3.

⁶⁹ EFMLt, Lad. 53, fasc. 3, n. 21 [MNL OL DF, 238105]; VÉGH András, *Buda város középkori helyrajza 2* (Monumenta Historica Budapestinensia 16) (Budapest, Budapesti Történeti Múzeum, 2008) 135, n. 478.

⁷⁰ BUNYITAY Vince – RAPAICS Raymund – KARÁCSONYI János, *Egyháztörténeti emlékek a magyarországi hitújítás korából II (1530–1534)* (Budapest, Szent István Társulat, 1904) 226–229, n. 192.

továbbá egyéb használati és lakberendezési tárgyakat – testvérére, Osgyáni Bakos Osvátra és nővéreire, illetve Parlagi Jánosra, Pécsi Miklós esztergomi és Segesdi Bakos Miklós esztergom-szentgyörgyi kanonokra, Kálmáncsehi László váradi nagyprépostra, továbbá a nyughelyéül jelölt San Gregorio al Celio bencés monostorra, a Santa Maria in Aracoeli minorita és a Santo Stefano Rotondo pálos kolostorra, a Szentlélek-ispotályra, a Szent Péter-bazilika építésére, valamint az Esztergomi Káptalanra és az epöli Szűz Mária-egyházra hagyta. Végakarátát Paolo Alessi jegyző vetette papírra, jelen voltak Sebastianus Kemerlmefr kölni egyházmegyei és Iohannes Ewepp utrechti egyházmegyei klerikus, Francisco de Myemmo sigüenzai egyházmegyei, Albertus de Chettu és Iohannes de Osgui esztergomi egyházmegyei laikus. A testamentum végrehajtói Pécsi Miklós esztergomi és Segesdi Bakos Miklós esztergom-szentgyörgyi kanonok.

(Fol. 53r, bal margó: „L”, jobb margó: „Tenetur dominus Paulus de Alexiis”. Fol. 53v, jobb margó: „Georgius Bachius Strigoniensis”. ASC ANGU Sez. LXVI, vol. 110, fol. 53r–54v – reg.)

Millesimo quingentesimo nono die XXVII Decembris in domo habitationis mee in Urbe ego Georgius Bachius canonicus Strigoniensis habui in sacco parvo lineo ducatos Ungaricales sexaginta duos, quinque ducatos auri de camera et unum nummum aureum antique monete et massam auream valoris trium ducatorum vel circa. Dedi domino Nicolao de Quinqueecclesiis⁷¹ socio meo ad causam capituli nostri Strigoniensis ducatos [fol. 53r] largos triginta, etiam exposui in eadem causa capituli circa sex ducatos prout in cedula manu mea scripta. Octo choclearia argentea, unam forcellam argenteam, tria biccheria argentea et unum aliud bicchierium simile cum coperto, unam cuppam deauratam cum coperto, unam tassiam imaginibus elevatam, unum choclear argenteum breve, unum sophirum, unum corniolum et septem alios lapides diversorum generum, unam vestem de scarlatto, unam pagonatiam, unam aliam pagonatiam foderatam pellibus mardollinis, aliam de Perpiniano, unum mantellum sive cappam, unam diploidem de velluto nigro, aliam de atlasio rubeo, unum equum cum sella et coperta, lectum cum matarazia, duodecim vel quatuordecim libros, quorum tres habui in pignus, unum gladium, quatuor anulos aureos. Item in partibus unam pelvim argenteam in manibus prefati domini Nicolai socii mei, duas cuppas argenteas in manibus

⁷¹ Pécsi Miklós esztergomi kanonok (1494–1522), az esztergomi székesegyház Szent Margitoltárának igazgatója (1502–1522), C. TÓTH, *Az esztergomi székes- és társaskáptalanok...* 126, 188–189.

domini Nicolai Bachius de Seggeso⁷² canonici Sancti Georgii de Viridi Campo Strigoniensi. Unum horologium in domo mea et diversa necessaria utensia domus, videlicet linteamina, mensas, lectos, scutellas de stagno, libros et alia huiusmodi. Item apud prefatum Nicolaum socium meum libros Nicolai de Lira⁷³ credo volumina quatuor vel quinque. Item bona hereditaria paterna.

Anno quo supra, cum nil certius morte, et nil incertius hora eius, ideo ego idem Georgius debilis corpore, sanus tamen Dei gratia mente ordino ultimam meam voluntatem, ut sequitur. In primis commendo animam meam Deo omnipotenti suo creatori. Item quidam Ambrosius Tassi dedit mihi viginti ducatos aureos pro sollicitatione unius cause super una domo prope imaginem ad Sanctum Celsum,⁷⁴ de quibus expendi quatuor et ultra et volo, quod sibi restituantur quatuordecim, quia duos computavi pro laboribus meis. Item lego hospitali Sancti Spiritus de Saxia in Burgo⁷⁵ septem^a ducatos aureos largos. Item salarium meum, in quo mihi capitulum in causa sua contra dominum archiepiscopum Strigoniensem mihi iuste obligatum est tam in servitiis in Romana Curia, quam in partibus, eidem capitulo remitto et relaxo. Item sepulturam meam eligo ad Sanctum Gregorium,⁷⁶ et volo, quod expendantur viginti ducati aurei largi pro funeralibus, et eidem monasterio lego ducatos similes decem. ^bItem monasterio fratrum in ara Celi⁷⁷ ducatos similes decem. ^bItem monasterio Sancti Stephani in Celio monte⁷⁸ ducatos similes septem. Item ducatos triginta, quos dedi Nicolao socio meo pro causa capituli, repetet idem Nicolaus a capitulo et disponet de illis pro anima mea iuxta conscientiam^c suam pro missis celebrandis, et in usum pauperum. Idem faciat de dictis sex ducatis vel circa, quos ego exposui pro eodem capitulo. [fol. 53v] Item unam ex duabus cuppis, que sunt in manibus Nicolai Bachius de Seggeso, una cum coperta lego ecclesie Beate Marie in Eppell Vesprimiensis diocesis,⁷⁹ ut fiat unus calix una cum massa aurea, quam hic in Urbe teneo. Aliam cuppam, quam idem Nicolaus habet, lego fratri meo, Oservaldo.⁸⁰ Item maius bicchierium, quod habet ad latus imaginem ursi,

⁷² Segesdi Bakos Miklós esztergom-szentgyörgyi kanonok (1508–1519), C. TÓTH, *Az esztergomi székes- és társaskáptalanok...* 236.

⁷³ Nicolaus de Lyra (Lyre) (1270k.–1349) ferences szesztes, teológus, *Lexikon für Theologie und Kirche VII* (Hrsg. Josef Höfer – Karl Rahner; Freiburg, Herder, 1962) 992–993.

⁷⁴ Valószínűleg a Chiesa di Ss. Celso e Guiliano közelében, a Ponte negyedben, CLAUSSEN I, 265–268.

⁷⁵ Ospedale di Santo Spirito in Sassia, CSUKOVITS, *A római Szentlélek-Társulat...* 215–216.

⁷⁶ S. Gregorio al Celio, ebben az időben bencés monostor, SENEKOVIC, *S. Gregorio al Celio...*

⁷⁷ S. Maria in Aracoeli, minorita kolostor, BRANCIA DI APRICENA.

⁷⁸ S. Stefano Rotondo, GERŐ.

⁷⁹ Epöl az esztergomi székeskáptalan birtoka, lásd: SOLYMOSI, *Az esztergomi székeskáptalan...*, ad indicem.

⁸⁰ Osgyáni Bakos Osvát (1516).

lego dicto Nicolao de Quinqueecclesiis socio meo. Item de tassia imaginibus elevata disponet idem Nicolaus socius meus in causa capituli Strigoniensis pro propina aut alias, prout sibi videbitur, idem faciat de cuppa deaurata. Item duo alia bicchieria maiora, que sunt unius figure, lego Nicolao Bachius de Seggesso prefato. Item brevius coclear argenteum preposito Maradiensi Ladislao.⁸¹ Item de aliis longis coclearibus argenteis et forchetta disponet dictus Nicolaus socius meus de Quinqueecclesiis ad discretionem suam. Lapillos lego sororibus meis et dividant inter se. Item vestes, quas hic habeo, vendet idem Nicolaus socius meus et de pecuniis disponet iuxta discretionem suam, idem faciet cum equo et libris. Item quatuor anulos lego eidem Nicolao socio meo de Quinqueecclesiis. Item de lecto, tabula, cista cum vestibus lineis etiam disponet idem Nicolaus socius meus. Et ante omnia volo, quod de pecuniis, quas idem Nicolaus poterit habere ex rebus supradictis, de quibus volui ipsum disponere ad discretionem suam, ipse solvet ad fabricam Sancti Petri principis apostolorum de Urbe sex ducatos largos, quos eidem fabrice lego. Similiter idem Nicolaus socius meus disponet de quarto bicchierio parvo cum coperto ad discretionem suam. Item volo, quod solvantur Iohanni Parlasi,^d puero aut eius heredibus centum quinquaginta ducati aurei largi dando sibi pelvim argenteam, quam habet Nicolaus socius meus in partem solutionis. Reliquum sibi solvatur de vino, quod habeo in partibus et aliis bonis meis. Et vendet Nicolaus de Quinqueecclesiis socius meus omnia mea utensilia, que habeo in partibus, et vina et alias res in domo mea et disponat de illis pro anima mea ad discretionem suam, vel per alios vendi et disponi faciat satisfacto prius dicto Iohanni Parlasi. In omnibus aliis bonis meis instituo heredem meum universalem, fratrem meum Oservaldum, et volo quod eidem dentur littere concernentes hereditatem et possessiones meas apud Nicolaum Bachius de Seggesso prefatum existentes, et exequutores deputo Nicolaum [fol. 54r] de Quinqueecclesiis socium meum prefatum, qui exequatur hic in Urbe solus, et eundem deputo una cum dicto Nicolao Bachius de Seggesso, qui exequantur in partibus, et quilibet eorum in solidum exequi possit, de scitu tamen et voluntate Nicolai socii mei dictus Nicolaus Bachius disponere poterit. Actum Rome in domo habitationis mee, anno et die prefatis, indictione duodecima, pontificatus domini nostri, domini Iulii pape secundi anno sexto. Et hoc volo et declaro esse meam ultimam voluntatem et testamentum, et quod si non valeat iure testamenti, valeat iure codicillorum aut cuiuscunque alterius ultime voluntatis. Presentibus Sebastiano Kemerlmefr clerico Coloniensis diocesis, Iohanne Ewepp^e clerico Traiectensis diocesis, Francisco de Myimmo laico Seguntino, Alberto de Chettu laico Strigoniensis diocesis et

⁸¹ Kálmáncsehi László váradi nagyprépost (1501–1512), KRISTÓF 221.

Iohanne de Osgui laico eiusdem Strigoniensis diocesis testibus rogatis. Item mandavi dictam meam ultimam voluntatem sigillari sigillo meo proprio et domini Nicolai de Quinqueecclesiis prefati et domini Pauli de Alexiis⁸² de dicta ultima voluntate rogati. Paulus de Alexiis scriptor archivii rogatus. Ludovicus Cecius.⁸³ Conoviensis.⁸⁴

^a Utána kihúzza: „Sancti Petri”. | ^{b-b} A korrektor beszúrása a jobb margón. | ^c A scriptor által javítva, eredetileg: „conscienstiam”. | ^d A scriptor által javítva, eredetileg: „Parlagi”. | ^e A scriptor által javítva, eredetileg: „Twepp”.

2.

Róma, 1508. december 29.

Pécsi Miklós esztergomi kanonok Paolo Alessi jegyző előtt, Zágrábi Olasz Mátyás és Giovanni Battista Angeli jelenlétében kijelenti, hogy kanonoktár-sa, Bakos György végrendeletében őt nevezte meg végrehajtójának, amit ő elfogad.

(A bal margón: „Nicolaus de Quinqueecclesiis”, alatta: „Tenetur dominus Paulus de Alexiis”. ASC ANGU Sez. LXVI, vol. 3, fol. 150r – reg.)

Die 29 Decembris 1509 in domo mei notarii etc. constitutus coram me notario et testibus infrascriptis etc. reverendus pater dominus Nicolaus de Quinqueecclesiis canonicus Strigoniensis, asserens se exequutorem deputatum in testamento quondam Georgii Bachos concanonici sui ecclesie Strigoniensis, quod exequutionem se exequutoriam dicti testamenti intendit acceptare, in quantum se extendant vires rerum et bonorum dicti quondam Georgii, et non aliter et sic sollemniter protestatus extitit in presentia Mathie de Montegricensti alias de Zagrabia⁸⁵ ac ^aIohannis Baptiste^a ser Angeli Sabinensis

⁸² Paolo Alessi (Paulus de Alexiis), scriptor archivii Romane curie (1507–), római kúriai ügyvéd (1511), FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste...* 420, n. 1808; DRAGO TEDESCHINI, *Le societates officii...* 493–494.

⁸³ Ludocivo Ceci, római közigazgató (1508–), sollicitator (1525–1528), FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste...* 400, n. 1535.

⁸⁴ Luigi de Aprea, corrector archivii Romane curie (1507–1509), presidens annone et mercium (1509–), REHBERG, *I protocolli notarili...* 125–126; Aloisius de Aprea, in FRENZ, Thomas, *Repertorium Officiorum Romane Curie (RORC)*, <https://www.geku.uni-passau.de/histhw/forschung/rorc/conspectus-generalis-personarum-alphabeticus> (2024.10.21.).

⁸⁵ Zágrábi Olasz Mátyás váradi éneklőkanonok (1511, 1520), KRISTÓF 263; valamint C. Tóth Norbert szívélyes közlése, amit köszönök.

diocesis. Paulus de Alexiis⁸⁶ scriptor archivii rogatus. Ludovicus Cecius.⁸⁷ Conoviensis.⁸⁸

^{a-a} Javítva, a kéziratban tévesen: 'Iohanne Baptista'.

3.

Róma, 1509. május 16.

Pécsi Miklós esztergomi kanonok mint Bakos György esztergomi kanonok végrendeleti végrehajtója római lakóhelyén a megjelent tanúk előtt a testamentum rendelese szerint Ambrasio Tassinak abból a 20 dukátból, amelyet az Györgynek átadott, és amelyből a végrendelkező 6 dukátot fáradozásaiért cserébe magánál tartott, a fennmaradó 14 dukátot visszaadta.

(A bal margón: „1509. Nicolaus de Quinqueecclesiis”, alatta: „Georgius Bachos”, alatta „Ambrosius Tassii”. Jobb margón: „Quitantia”. ASC ANGU Sez. LXVI, vol. 4, fol. 149v – reg.)

Die XVI Maii 1509 dominus Nicolaus de Quinqueecclesiis canonicus Strigoniensis executor testamenti quondam Georgii Bachos canonici Strigoniensis dedit seu restituit iuxta^a ordinationem testamenti dicti Georgii Ambrosio Tassii ducatos aureos largos quatuordecim restantes de similibus ducatis viginti, quos dictus Ambrosius eidem Georgio consignavit ad solicitandum unam causam suam. Item, quod sex ducati defalcati fuerunt tam pro expensis, quam pro salario seu laboribus dicti Georgii, et dictus Ambrosius^b dictum Nicolaum executorem ac omnes, quorum interesse poterit, de dictis viginti ducatis, quorum sex fuerunt expositi et XIII sibi manualiter per dictum Nicolaum numerati et restituti, quittavit et liberavit. Actum Rome in domo habitationis dicti domini Nicolai presentibus dominis Ludovico Hugonis et Martino Conino clericis Romane et Quinqueecclesiensis diocesis testibus etc. Gerardus Thouret,⁸⁹ Andreas Opporow,⁹⁰ Iohannes Camillottus.⁹¹

^a Javítva, a kéziratban tévesen: „extra”. | ^b Javítva, a kéziratban tévesen: „Georgius”.

⁸⁶ Paolo Alessi.

⁸⁷ Ludovico Ceci.

⁸⁸ Luigi de Aprea.

⁸⁹ Gerardus Thouret, scriptor archivii Romane curie (1508–1522), FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste...* 340, n. 858.

⁹⁰ Andreas Opporow (Oporosckii), boroszlói kanonok, DRAGO TEDESCHINI, *Le societates officii...* 493.

⁹¹ Giovanni Camilotti, corrector archivii Romane curie (1507–1509), FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste...* 367, n. 1178; DRAGO TEDESCHINI, *Le societates officii...* 505–506.